

de 7de brak aan. 'Al van heel vroeg in die ochtend' (wij volgen Pressers beschrijving)

'stonden de honderden gevangen Joden op de binnenplaats. Van tijd tot tijd riep iemand een naam, en een uitverkorene kon uitreden, naar wij veronderstellen (wel niet ten onrechte) een medewerker of vriend van de zéér onmisbaren, de leden van de Joodse Raad. Spoedig verbreidde zich, waar ook vandaan, het gerucht, dat Aus der Fünten zelf een aantal onzer zou vrijstellen en inderdaad: hij verscheen op het bordes dat naar de binnenplaats leidde, de ene sigaret na de andere opstekend, nonchalant tegen een muurtje geleund; achter hem een paar van de functionarissen van de Joodse Raad waaronder mr. Leo de Wolff.¹ Op heel zachte toon sprak hij, de binnenplaats overkijkend: 'Es ist nicht ruhig hier!' en het was dadelijk stil, doodstil. En daarna begon hij. Hij liet rijen meusen voor zich opstellen, gewoonlijk niet meer dan een vijftien of twintig achter elkaar, liet hen één voor één voor zich komen, bekeek henzelf, hun papieren, vroeg wat aan mr. de Wolff en besliste, doorgaans zonder een enkel woord, met een vermoeid handgebaar: links of rechts.'²

De meesten werden door Aus der Fünten op grond van hun papieren of hun functies vrijgelaten, zo ook Presser en zijn vrouw. Ca. zeshonderd bleven achter; zij verdwenen via het Centraal Station naar Westerbork.

Eén dag na die razzia, op vrijdag 7 augustus, maakten 'de Duitse autoriteiten' in een tweede 'extra-editie' van *Het Joodse Weekblad* bekend dat diegenen die voortaan niet 'onverwijld' gevolg zouden geven 'aan een tot hen gerichte oproep voor de arbeidsverruiming in Duitsland', naar Mauthausen gezonden zouden worden; dat gold speciaal voor hen die niet gereageerd hadden op de oproepen, zich bij de *Zentralstelle* te melden, welke hen in de voorafgaande dagen bereikt hadden. Voorts werd meegedeeld dat 'alle Joden die geen Jodenster dragen' of 'die zonder toestemming der autoriteiten van woonplaats of woning veranderen (ook indien zij dit slechts tijdelijk doen)', eveneens met transport naar Mauthausen gestraft zouden worden.

Hadden deze dreigementen in Amsterdam voldoende effect? Neen. Dat bleek om te beginnen al uit het feit dat op zondag 9 augustus opnieuw een razzia op Joden gehouden werd, weer in zuid, ditmaal in de buurt van de Beethovenstraat. Volgens *Verzet* werd zij niet door de *Ordnungspolizei* uitgevoerd maar door de *Sicherheitspolizei* in burger, 'jong, gemeen en bruut'.³ Weer werden enkele honderden opgepakt en naar de *Zentralstelle* gebracht. Cohen en Asscher snelden er heen en eisten dat Aus der Fünten zich aan de afspraak zou houden: medewerkers van de Joodse Raad en alle

¹ Deze was verbonden aan Sluzkers *Expositur* waarvan hij eerst samen met Sluzker de leiding gehad had. ² Presser: *Ondergang*, dl. I, p. 270-71. ³ *Verzet*, I, 4, p. 5.